

<http://www.turansam.com>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Aralık; Cilt: 13/SONBAHAR, Sayı: 52
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: December; Volume: 13/AUTUMN, Issue: 52
DOI: <http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041>; WEB: <http://www.TURANSAM.com>

İÇİNDEKİLER

(1)

Prof. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN

**BEHLÜL DANENDE FIKRALARININ MODERN MİZAH TEORİLERİNE GÖRE
TAHLİLİ**
*ANALYZING BEHLÜL DANENDE JOKES ACCORDING TO MODERN THEORIES
OF HUMOR*

SAYFA 11

(2)

Prof. Dr. Hasan LATİF; Prof. Dr. C. Gazi UÇKUN
AKILLI TELEFON KULLANIMI ve UYKU İLİŞKİSİ
SMART PHONE USE and SLEEP RELATIONSHIP

SAYFA 17

(3)

Prof. Dr. Hasan TOSUN
**YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİNDE ÖĞRETİM YAPISI ve DEVLET ARAŞTIRMA
ÜNİVERSİTELERİNİN GÖSTERGELERİ**
*TEACHING STRUCTURE ON HIGHER EDUCATION SYSTEM IN TURKEY and
STATE RESEARCH UNIVERSITIES*

SAYFA 22

(4)

Prof. Dr. Hasan TOSUN
**VAKIF ÜNİVERSİTELERİNİN ÖĞRETİM YAPILARI ÜZERİNE BİR
MÜKAYESELİ ANALİZ**
*COMPARATIVE STUDY ON TEACHING STRUCTURE FOR FOUNDATION
UNIVERSITIES IN TURKEY*

SAYFA 29

(5)

Prof. Dr. Hasan TOSUN
**YÜKSEKÖĞRETİMDE ULUSLARARASILAŞMANIN ANLAMI ve TÜRKİYE
ÖRNEĞİ**
INTERNATIONALIZATION ON HIGHER EDUCATION and THE CASE OF TURKEY

SAYFA 36

(6)

Prof. Dr. Hüseyin ÜNAL; Doç. Dr. Salih Hakan YETGİN
**RULMANLI YATAK UYGULAMALARINDA KULLANMAK İÇİN CAM ELYAF
TAKVİYELİ POLİAMİT-6 KOMPOZİTLERİN MEKANİK ve TRİBOLOJİK
PERFORMANSLARININ BELİRLENMESİ**

<http://www.turansam.com>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Aralık; Cilt: 13/SONBAHAR, Sayı: 52
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: December; Volume: 13/AUTUMN, Issue: 52
DOI: <http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041>; WEB: <http://www.TURANSAM.com>

***DETERMINATION OF MECHANICAL and TRIBOLOGICAL PERFORMANCES OF
GLASS FIBER REINFORCED POLYAMIDE-6 COMPOSITES FOR USE IN
BEARING APPLICATIONS***

SAYFA 43

(7)

**Prof. Dr. Damla BULUT; Mz. Öğrt. Betl NAL; Prof. Dr. Ilgım KILIÇ TAPU
MZİK ÖĞRETMENİ ADAYLARININ UYGULAMA OKULLARININ
FİZİKSEL ŞARTLARINA İLİŐKİN GÖRŐLERİ
VIEWS OF MUSIC TEACHER CANDIDATES ON PHYSICAL CONDITIONS OF
PRACTICE SCHOOLS**

SAYFA 48

(8)

**Prof. Dr. Faruk Önder AYTEKİN
AKUT PANKREATİT' İN TETİKLEDİĞİ PULMONER HASARA GANODERMA
LUCİDUM' UN ETKİŐİ
EFFECT OF GANODERMA LUCIDUM ON PULMONARY INJURY INDUCED BY AN
ACUTE PANCREATITIS**

SAYFA 54

(9)

**Prof. Dr. Faruk Önder AYTEKİN
GANODERMA LUCİDUM' UN İSKEMİ REPERFZYON HASARI ETKİŐİNDEKİ
KOLON ANASTOMOZU İYİLEŐMESİNE ETKİŐİ
THE EFFECT OF GANODERMA LUCIDUM ON THE HEALING OF COLON
ANASTOMOSIS AFFECTED BY ICHEMIA REPERFUSION DAMAGE**

SAYFA 59

(10)

**Prof. Dr. Faruk Önder AYTEKİN
İŐ KAZALARINA ACİL YAKLAŐIM: DEMİR-ÇELİK SEKTÖRÜNDE YAŞANAN
PENETRAN YARALANMA
EMERGENCY APPROACH TO OCCUPATIONAL ACCIDENTS: PENETRATING
INJURY IN THE IRON-STEEL INDUSTRY**

SAYFA 64

(11)

**Prof. İlgar İMAMVERDİYEV
AZERBAJYAN MÜZİK KÜLTÜRÜNDE AT KONUSU
HORSE TOPIC IN AZERBAIJAN MUSIC CULTURE**

SAYFA 67

(12)

**Prof. Dr. Ramazan BİÇER
İSLAM DÜNYASINDA EĞİTİM EKSİKLİĞİNİN TEZAHÜRLERİ: DİN
İSTİSMARI ve TERÖRİZM (TÜRKİYE ÖRNEĞİ)**

<http://www.turansam.com>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Aralık; Cilt: 13/SONBAHAR, Sayı: 52
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: December; Volume: 13/AUTUMN, Issue: 52
DOI: <http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041>; WEB: <http://www.TURANSAM.com>

***REFLECTION of LACK OF EDUCATION in THE ISLAMIC WORLD: RELIGIOUS
ABUSE and TERRORISM (TURKEY CASE)***

SAYFA 110

(13)

Prof. Dr. Ramazan BİÇER

**YENİ ÇAĞ DİNİ AKIMLAR BİR DİNİ HAREKET MİDİR? TÜRKİYE ÖRNEĞİ
ARE NEW AGE RELIGIOUS TRENDS A RELIGIOUS MOVEMENT? TURKEY**

EXAMPLE

SAYFA 118

(14)

Prof. Dr. Rüştü İLGAR

**TRUVA TARİHİ MİLLİ PARKI COĞRAFI ÖZELLİKLERİ ve ZİYARETÇİ
GÖRÜŞLERİNE GÖRE EKOTURİZM FAALİYETLERİ
ECOTOURISM ACTIVITIES ACCORDING TO THE GEOGRAPHICAL FEATURES and
VISITOR OPINIONS OF THE HISTORICAL NATIONAL PARK OF TROY**

SAYFA 126

(15)

**Doç. Dr. Aysen ŞİMŞEK KANDEMİR; Doç. Dr. Seher UÇKUN; Prof. Dr. Hasan
LATİF**

**YENİLİKÇİ GİRİŞİMLER İLE İŞ SÜRECİ YENİLİK TÜRLERİ İLİŞKİSİ
THE RELATIONSHIP OF INNOVATIVE INITIATIVES AND BUSINESS PROCESS
INNOVATION TYPES**

SAYFA 143

(16)

Birkan ÖZTÜRK; Prof. Dr. Ferit BULUT

**1998-2018 YILLARI ARASINDA UYGULANAN MÜZİK ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS
PROGRAMLARINDAKİ MESLEK BİLGİSİ DERSLERİNE YÖNELİK BİR
İNCELEME**

**APPLIED BETWEEN 1998-2018 IN MUSIC TEACHING UNDERGRADUATE
PROGRAMS A REVIEW OF VOCATIONAL COURSES**

SAYFA 150

(17)

Doç. Dr. Elif Hatun KILIÇBEYLİ

**SOVYET DÖNEMİ ERMENİSTAN'A YÖNELİK SOSYO-POLİTİK BASKI:
ALKOLÜN AZALTILMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALAR
SOCIO-POLITICAL PRESSURE ON SOVIET-ERA ARMENIA: EFFORTS TO
REDUCE ALCOHOL CONSUMPTION**

SAYFA 156

(18)

Doç. Dr. Neşide YILDIRIM

YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ ve SOSYAL HİZMET

<http://www.turansam.com>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Aralık; Cilt: 13/SONBAHAR, Sayı: 52
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: December; Volume: 13/AUTUMN, Issue: 52
DOI: <http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041>; WEB: <http://www.TURANSAM.com>

HIGHER EDUCATION SYSTEM and SOCIAL WORK

SAYFA 170

(19)

Doç. Dr. Recep ÖNAL

İMAM MÂTÜRÎDÎ'YE GÖRE İSLAM'DA AİLE'NİN YERİ VE ÖNEMİ
THE PLACE AND IMPORTANCE OF THE FAMILY INSTITUTION IN ISLAM
ACCORDING TO IMAM MATURIDI

SAYFA 179

(20)

Doç. Dr. Recep ÖNAL

MEVLÂNÂ CELÂLEDDÎN-İ RÛMÎ'NİN BELÂ VE MUSİBETLER BAĞLAMINDA
ÖLÜME YAKLAŞIMI
MAWLÂNÂ JALÂL AL-DÎN RÛMÎ'S APPROACH TO DEATH IN THE CONTEXT OF
TROUBLE AND TRIALS

SAYFA 184

(21)

Doç. Dr. Sibel DEMİRARSLAN

DOĞANIN İNSANLIĞA HEDİYESİ AĞAÇTAN AHŞABA: İNŞAAT SEKTÖRÜ
ÖRNEĞİ
NATURE'S GIFT TO HUMANITY FROM TREE TO WOOD: CONSTRUCTION
INDUSTRY CASE

SAYFA 190

(22)

Doç. Dr. Sibel DEMİRARSLAN

MİMARLIKTA KONFOR ALGISI ve TASARIM
COMFORT PERCEPTION and DESIGN IN ARCHITECTURE

SAYFA 195

(23)

Doç. Dr. Bünyamin ÇALIK

TAŞIYICI ANNELİK veya İSLAM HUKUKUNDA KİRALANAN RAHİM
SURROUNDING MATERIALS OR RENTED WERE IN ISLAMIC LAW

SAYFA 200

(24)

Doç. Dr. Zeynep Müjde SAKAR

KAÇAKÇILIK İLE MÜCADELE UYGULAMALARINA SUÇ İKTİSADI
AÇISINDAN GENEL BAKIŞ
OVERVIEW OF FIGHTING SMUGGLING IN TERMS OF CRIME ECONOMICS

SAYFA 208

(25)

Doç. Dr. Zeynep Müjde SAKAR

<http://www.turansam.com>

TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2021; Ay: Aralık; Cilt: 13/SONBAHAR, Sayı: 52
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed & Refereed Journal; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2021; Month: December; Volume: 13/AUTUMN, Issue: 52
DOI: <http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041>; WEB: <http://www.TURANSAM.com>

(20)

Doç. Dr. Recep ÖNAL*

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMÎ'NİN BELÂ VE MUSİBETLER BAĞLAMINDA ÖLÜME
YAKLAŞIMI
MAWLÂNĀ JALĀL AL-DĪN RŪMĪ'S APPROACH TO DEATH IN THE CONTEXT OF TROUBLE
AND TRIALS

ÖZ

Kur'an'da dünyanın imtihan, ahiretin ise ceza ve mükâfat yurdu olduğu, bu anlamda insanın Allah'a kulluk etmek üzere yaratıldığı ve bu konuda hesaba çekileceği bildirilmektedir (Enbiyâ 21/16; Zâriyât 51/56; Mülk 67/2). İmtihanın bir gereği olarak insanoğlunun çeşitli belâ ve musibetlere maruz kalabileceğine dikkat çekilmekte, bu tür zor zamanlarla nasıl baş edileceği hususunda sabır, tevekkül, şükür vb. dinî değerlerin önemi belirtilmektedir (Bakara 2/155; Ankebût 29/57-59). Çünkü din, bireye günlük hayatta karşılaştığı olayların yorumu için referans çerçevesi sunarak, onun elem ve ıstıraplarını hafifletme, ona teselli ve ümit verme gibi psikolojik destek sağlamaktadır. İslam düşüne tarihinde seçkin bir konuma sahip olan Mevlânâ (ö. 672/1273) da Kur'an'ın bu bakış açısından hareket etmekte, insanların çaresiz ve aciz kaldıkları zor durumlarla başa çıkmada dinî değerlerin insan üzerindeki olumlu etkisine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda özellikle ölüm gerçeği üzerinde durmakta, ölümü nasıl anlamlandırmak ve ölüm karşısında nasıl bir tutum içinde olmak gerektiğine dair tavsiyelerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam, Mevlânâ, musibet, ölüm, sabır, tevekkül.

JEL Kodu: Z12.

ABSTRACT

In the Qur'an, it is stated that the world is a place of test and the hereafter is a place of punishment and reward, and in this sense, the man was created to serve Allah, and he will be held to account in this regard (al-Anbiyâ' 21/16; al-Mulk 67/2). It is pointed out that human beings can be exposed to various troubles and calamities as a test requirement, and patience, trust, gratitude, etc., the importance of religious values is emphasized (al-Baqara 2/155; al-'Ankabût 29/57-59). Mawlânâ (d. 672/1273), also acts from this perspective of the Qur'an and draws attention to the positive effect of religious values on human psychology in coping with difficult situations in which people are helpless and helpless. In this context, he primarily focuses on the reality of death and advises on how to make sense of death and behave in the face of death.

Keywords: Islam, Mawlânâ, tribulation, death, patience, tawakkul.

JEL Code: Z12.

GİRİŞ

İnsanlık tarih boyunca deprem, sel, kasırga, açlık, kıtlık, kuraklık, hastalık, evlat, mal ve can kaybı gibi çeşitli afet ve felaketlere maruz kalmıştır. Bu tür musibetler insanın anlam duygusunu bozabilmektedir. Böylesi zor zamanlarda insan, fitratı gereği bozulan bu düzeni ve anlamı geri kazanmak için mücadele eder. Çünkü insanın temel gayesi, yaşamını anlamlı kılma ya da yaşadıklarına bir anlam bulma arayışıdır. İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliği de onun bu çabasıdır (Frankl, 2018: s. 113; Fromm, 1994: s. 67, 69). İnsanın zihinsel, sosyal ve duygusal dünyasında mutlu ve huzurlu olabilmesi de hayata kattığı “anlam” ölçüsünde mümkün olmaktadır. Anlamsız olarak algıladığı bir dünyada insanın, sağlıklı bir yaşam sürmesi ise mümkün görünmemektedir (Şentürk & Yakut, 2014: s. 49). Nitekim insanoğlu musibetlere maruz kaldığı zamanlarda fitratı gereği endişe ve korkuya kapılabilmekte, kendini güçsüz, aciz ve çaresiz hissederek güven duygusunu kaybedebilmektedir. Böylesi bir durumda insan bir an önce iç dünyasında hissettiği elemi, üzüntüyü ve kederi hafifletecek, kendisini teselli edecek, kendine güven verecek kudretli, güçlü, aşkın ve yüce bir varlığa sığınma ihtiyacı duymaktadır (Hökelekli, 1998: s. 87). İnsan hayatının her safhasında yer alan din ve dinî değerler de inanan kişinin bu ihtiyacını karşılamada büyük bir önem taşımaktadır. Dinin bu fonksiyonu özellikle insanın başına gelen musibetleri anlamlandırması ve açıklamasında kendini göstermektedir (Frankl, 2018: s. 113; Fromm, 1994: s. 67). Çünkü din insanlara günlük hayatta maruz kaldığı musibetleri anlamlı ve değerli kılarak olumlu bir referans çerçevesi sunar, onlarla başa çıkmada, çekilen elem ve ıstırapları hafifletmede yardımcı olur, teselli ve ümit verir (Pazarlı, 1982: s. 39). Bu açıdan dinin insanın içsel huzura kavuşması ve yaşam sürecini sağlıklı bir şekilde tamamlaması açısından büyük önem arz ettiği söylenebilir.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 672/1273) de dinin bu işlevine dikkat çekmekte, insanların özellikle çaresiz ve aciz kaldığı zor durumlarla başa çıkmada dinî değerlerin üzerinde durmaktadır. Bu çerçevede onun eserlerine bakıldığında üzerinde durduğu en önemli hususların başında bu dünyanın imtihan, ahiretin ise imtihan yurdu olduğu; bunun bir gereği olarak belâ ve musibetlere maruz kalmadan bir hayat sürmenin mümkün olmadığı gerçeği gelmektedir (Mevlânâ, 1995: 1/179; 2/99; 6/7; a. mlf., 1994: s. 45). Bu tür zor zamanlarda insanların yaşadıkları korkuların en başında ise ölüm kaygısının geldiği söylenebilir. Çünkü ölüm insanın fitratında var olan yaşama arzusu ve ölümsüzlük duygusunu tehdit eden ama çaresi olmayan ve önü alınamayan bir olgudur. Her ne kadar insanlar, böyle bir gerçeği kabul etseler de ölüm tehlikesiyle karşılaştıklarında onunla baş etmede birbirinden farklı eğilim ve tutumlar sergilemektedirler. Ölüm karşısında farklı tutumların sergilenmesinde rol oynayan temel unsur ise dünyayı algılama biçimi veya benimsenen yaşam felsefesidir. Günümüzde ölüme karşı dört çeşit tutum geliştirildiği müşahade olunmaktadır: (i) Ölümü inkâr etme, (ii) ölüme meydan okuma, (iii) ölümü isteme ve (iv) ölümü kabullenme (Hökelekli, 1998: s. 98). Psikologlar ölüm karşısında hissedilen çaresizliğin ve acizliğin kişide uyandırdığı endişe ve korkunun yatıştırılmasında dinin önemli rol oynadığını, büyük destek ve yardım ettiğini söylemektedirler. Onlara göre özellikle “öte dünya” inancına sahip olan dinlerin, ahiretle ilgili açıklamaları şüphesiz ki, ölümün aşılabilirliği karşısında bocalayan ve uyum arayışı içerisinde bulunan insan için bir teselli ve tatmin kaynağı oluşturmaktadır (Hökelekli, 1998: s. 97).

Öte yandan dindar olmayan kişiler, ölümü hayatın tabii bir sonucu olarak görmekte ve tüm dikkatlerini bu dünyadaki hayata, dünyevî zevk ve uğraşlara yöneltmektedirler. Böylece, ölüm gerçeği karşısında bir savunma tepkisi ortaya koymaktadırlar. Buna mukabil dindar insanlar, ahiret hayatını bir teselli kaynağı olarak görmekte, ölümü şuurlarında çok canlı tutmakta ve ölüm gerçeği ile yüzyüze gelmekten kaçınmamaktadırlar (Hökelekli, 1998: s. 100). Araştırmalar da ölümden sonra hayatın devam ettiğine inanan bireylerin, ölüm kaygısı düzeylerinin baş edilebilir sınırlarda kaldığını, ölüm ötesi hayata inanmayan bireylerin ise ölümden sonra yok olma düşüncesi sebebiyle psikolojik bozukluk risklerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (Karataşa & Baloğlu, 2019: s. 112). Mevlânâ da eserlerinde, ölüm gerçeğini açıklarken bu dünyanın fani, ahiret yurdunun ise ebedî oluşuna, bu nedenle musibetler karşısında ölüm korkusuna kapılmanın yersiz olduğuna dikkat çekmekte, ölüm korkusuyla nasıl baş edileceğine dair bizlere tavsiyelerde bulunmaktadır.

1. İMTİHAN YURDU OLARAK DÜNYA

Mevlânâ, eserlerinde devamlı suretle dünyanın olumsuzluğuna vurgu yapar (Mevlânâ, 1995: 1/42, 79; a.mlf., 1957: 1/19; a.mlf., 1992: 4/74). Bu anlamda dünyanın aldatıcı yönüne dikkat çekip, onu altın kaplamalı

kıymetsiz bir paraya benzetir. Ona göre, dünyanın aldatıcı dış görünümünün altında insan için yaratılmış ve nefesine hoş kılınmış insanın felaketini hazırlayan maddî unsurların olduğu, bunlara önem verilmemesi gerektiği unutulmamalıdır (Mevlânâ, 1994: s. 12-13; a.mlf., 1995: 1/2). Buradan hareketle Mevlânâ, dünyayı ahiret ile kıyaslayarak dünya hayatının faniliğine ve değersizliğine, ahiretin ise bâkî ve değerli olduğuna bu nedenle insanların dünyayı değil ahireti tercih etmeleri gerektiğine dikkatlerimizi çeker (Mevlânâ, 1995: 1/179; 2/99; 4/252; 5/52; 6/7; a.mlf., 1992: 4/229).

Mevlânâ'nın dünyanın olumsuzlukları üzerinde ısrarla durmasındaki temel gayesi ise insanın bu dünyada imtihan için yaratıldığı gerçeğidir. Nitekim Mevlânâ dünyanın imtihan, ahiretin ise mükâfat ve ceza yurdu olduğunu beyitlerinde açıkça ifade etmektedir (Mevlânâ, 1995: 2/75). Bu anlamda dünyanın insanların faydalanmaları için yaratıldığını ifade eden Mevlânâ, bu durumu insanın sınava tabi tutulmasının nedenleri arasında sayar. Nasıl ki yeryüzü insana hizmet için yaratılmışsa, insan da Allah'a kulluk etmekle sorumlu kılınmıştır. İşte bu anlamda, kâinat nimet ve külfetleriyle, insanı ya Allah'a yaklaştıracak ya da O'ndan uzaklaştıracaktır (Mevlânâ, 1995: 4/242-243; 3/238, 343; a.mlf., 1994: s. 17-18). Bu çerçevede dünya ile insan arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiğini gemi ile deniz arasındaki ilişki metaforu üzerinden açıklamaya çalışır. Bu temsilde gemiyi insana, denizi de dünyaya benzeten Mevlânâ bu durumu şöyle tasvir eder: “*Suyun gemi içinde olması geminin helakidir. Gemi altındaki su ise gemiye; geminin yürümesine yardımcıdır. Mal, mülk sevgisini gönülden söküp çıkardığındandır ki Hz. Süleyman, ancak yoksul adını takındı.*” (Mevlânâ, 1995: 1/79). Buna göre bir insan gönlünü ve ruhunu dünya sevgisinden ve gamından arındırmalıdır. Dünyanın ne gamı ve kederi ne de sevgisi kişinin ruhuna işlememelidir. Dünyevî olan duyguların insanın kalbinde yer etmesi, geminin içine su sızması gibidir. Oysa su geminin dışında olursa gemiyi kaldırır, ancak içinde olursa gemiyi batırır. Dolayısıyla bu iki unsurdan her biri diğerini tamamlayan gerekli bir unsurdur. Bunlardan biri olmaz ise beklenen fayda elde edilemez. Bu açıdan geminin yoluna devam edip menziline ulaşması, fonksiyonunu gerçekleştirmesi nasıl üzerinde bulunduğu suya bağlıysa, insan için de dünya böyle bir hayatî öneme ve fonksiyona sahiptir. Bununla birlikte geminin menziline güvenli bir biçimde ulaşabilmesi suyun üstünde olması, hiçbir şekilde içine gemiye suyun sızmaması gibi hususlara bağlıdır. Aksi halde gemiyi yüzdüren ve onu menziline ulaştıran su; bir yolunu bulur da içeri sızar ve geminin içine girerse bu sefer onu batırır ve onun helakine neden olur. İşte tıpkı bunun gibi dünya da insan için böyledir. Bu sebeple insan da gönül teknesine dünya deryasından onu helake sürükleyecek bir sızıntı sokmamalı, dünyevi olan her şeyi, meşruiyet ilkesini zedelemeyen araç olarak kullanmalı, hiçbir zaman amaç haline getirmemelidir (Aydın, 2014: s. 484; Kuşlu, 2006: s. 174).

2. İMTİHANIN BİR GEREĞİ OLARAK BELÂ ve MUSİBETLER

İnsanın yaratılış amacının imtihan olduğunu birçok beyitinde vurgulayan Mevlânâ, imtihanın temel konusunun ise insanın Rabbini bilmesi ve O'na olan kulluk etmesi olduğuna söyler (Mevlânâ, 1995: 2/134; 3/238; a.mlf., 1994: s. 17-18). Mevlânâ için bu kulluk görevi, sadece ibadetlerden müteşekkil değildir. Bunların yanı sıra insanın açlık, kıtlık, yoksunluk, bolluk, barış, savaş, korku, üzüntü, malların azlığı, ölüm, hastalık gibi çeşitli belâ ve musibetlerle denenmesi de bu görevin bir kısmını oluşturmaktadır. Buna göre imtihan olgusu ibadetlerin yanı sıra musibetlere karşı gösterilen tutum ve davranışları da kapsamaktadır. Mevlânâ, ister Allah'tan ister kuldan gelsin musibetler arasında herhangi bir ayırım yapmaz. Bütün belâ ve musibetleri imtihanın bir gereği olarak değerlendirir. Dünyanın yaratıldığından beri çeşitli belâ ve musibetlerle çevrildiğine; insanın belâ, sıkıntı, dert, keder ve musibetler arasına sıkıştırılmış bir hayat sürmesinin kaçınılmaz olduğuna dikkatimizi çeker (Mevlânâ, 1995: 1/382; 2/45-46, 277; 6/148; a.mlf., 1957: 2/171; 4/24; a.mlf., Mektuplar, 1965: s. 168). Mevlânâ'ya göre bu imtihanda başarılı olmak, maruz kalınan belâ ve musibetlere karşı sabır, Allah'a olan gönülden bağlılık, O'nun takdirine razı olma, verdiği nimetlere karşı şükretme vb. davranışlara bağlıdır (Mevlânâ, 1957: 1/98; 5/447; a.mlf., 1995: 2/227; 6/114; a.mlf., 1965: s. 178).

Bu açıklamalarına bakıldığında Mevlânâ'nın musibetlere karşı daima iyimser bir bakış açısına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim o, “her olanda bir hayır vardır” ilkesinden hareketle, zahirde şer gibi görünün musibetlerin hakikatte insanların fayda ve menfaatlerine yönelik birtakım hikmetlerinin olduğunu belirtmektedir. Bu çerçevede musibetlerin bir kısmını imtihan (Mevlânâ, 1995: 4/8-9; a.mlf., 1957: 1/255;

a.mlf., 1994: s. 22), bir kısmını Allah'a yaklaşma vesilesi, bir kısmını da insanın manevî olarak olgunlaşmasını sağlayan bir vasıta olarak yorumlamaktadır (Mevlânâ, 1957: 1/13, 182; 4/122; 5/189; 1995: 2/173; 6/141-142; a.mlf, 1965: s. 168). Bu yüzden Mevlânâ, musibetler bahane edilerek Allah'a karşı gelinmesi ve kulluk görevinin ihmal edilmemesini önemle vurgular. Bu anlamda bizlere bunlar karşısında aceleci davranıp kendimizi üzere hayata kötümser bakmak yerine daima iyimser bakmamız gerektiğini, dinin tavsiye ettiği dua, sabır, tevekkül ve şükrü elden bırakmamamızı tavsiye eder. Çünkü bu hasletlerin kişiyi musibetlere karşı metanetli ve dirençli kılacağını belirtir. Ona göre şayet insanlar musibetleri bu şekilde anlamlandırabilirse üzmekten kendilerini kurtarmış, bu sayede içinde bulunduğu imtihan dünyasını da başarılı bir şekilde tamamlamış olacaktırlar (Mevlânâ, 1957: 1/98, 194; 5/447; a.mlf., 1995: 3/341; 5/297; 6/114; a.mlf., 1965: s. 178).

3. MEVLÂNÂ'YA GÖRE ÖLÜM GERÇEĞİ

Mevlânâ, ölümü, kendisinden kaçınılmayacak bir realite olarak kabul eder ve kâinattaki düzen ve nizamın devamı için gerekli görür. Ayrıca fani dünyanın elem, ıstırap ve kederlerinden de kurtulma vesile olarak kabul eder (Mevlânâ, 1995: 5/146). Öte yandan Mevlânâ, devası ve çaresi olmayan tek hususun kaderde yazılı olan ölüm gerçeği olduğuna dikkatimizi çeker. Bu anlamda bazı hastalıkların tedavisi olmadığına, bu yüzden bunları ölümün habercisi ya da vesilesi ve sebebi olarak değerlendirmek gerektiğine dikkat çeker (Mevlânâ, 1995: 1/184-185; 3/237). Ölüm karşısında doktorların aciz ve çaresiz kaldıklarını ifade eden Mevlânâ onların bu tür hastalıkları tedavi etmede ancak bir dereceye kadar faydalı olacaklarını, fakat mukadder olan ölüme çare bulamayacaklarını önemle vurgular (Mevlânâ, 1992: 5/141-142). Mevlânâ'ya göre her ne kadar kulun kaderinde ne zaman öleceği yazıldığı için bundan kurtulmak mümkün değilse de kul, bunu bilmediğinden dolayı her halükarda hastalığının şifasını bulmak ve derdine derman aramak zorundadır. Bu nedenle kul, her türlü çareye, sebeplere ve vesilelere başvurmadan Allah katında sorumludur (Mevlânâ, 1995: 2/ 52-53; 1992: 5/30).

Mevlânâ, ölüm olgusunu iki kısımda değerlendirmektedir. İlki doğal/tabii ölüm olup, kişinin isteği dışında gerçekleşen ölümdür. Mevlânâ, bununla ruhun bedeni terk edip Rabbine ve ebedî yurduna kavuşmasını kasteder. Diğer ise iradî ölüm olup, kişinin kendi isteği ve iradesiyle zühd hayatı yaşamayı tercih edip şehvî arzu ve isteklerine karşı mücadele ederek nefsin terbiye etmesi, ölmeden önce ölmesidir (Mevlânâ, 1992: 3/167; 5/53; 6/61-62). Mevlânâ nefsin ölümü olarak nitelendirdiği bu çeşit ölümü şöyle dile getirmektedir: “*Riyazette tenin ölümü diriliktir. Bu bedenin eziyet çekmesi ruha ebedilik verir.*” (Mevlânâ, 1995: 3/274); “*Dirilik istersen dostum, ölmeden önce öl. İdris, böyle ölümle öldü de bizce cennetlik oldu.*” (Mevlânâ, 1995: 6/60-61).

Mevlânâ'ya göre iradî ölüm, doğal ölüm için bir hazırlık ve bir başlangıç iken, doğal ölüm, ölümsüz hayat için bir başlangıç ve bir köprü konumundadır. Bu anlamda gerek iradî gerekse doğal ölüm, ölümsüz hayat için bir başlangıç ve geçiş olarak değerlendirilmelidir. İnsan, doğal ölümü yaşamadan önce iradî ölümle olgunlaşmalı ve sevgiliye kavuşma anını beklemelidir. Ruhlarını iradî ölüm sayesinde manevî tekâmülle olgunlaştıranlar gerçek ve ölümsüz varlığa tam anlamıyla kavuşacaklardır. Bu anlamda ölmek, ebedî yaşamak ve ebedî sevgiliye kavuşmak anlamına gelmektedir. Asıl ölüm ölmemektir. Hayatın anlamını idrak etmeden yaşamak, yaşamadan ölmek demektir. Bu anlamda ölüm, bir tekâmül ve sonsuza uçup Hakk ile hakk olmaktır (Yazoğlu & İmamoğlu, 2007: 9, 18). Mevlânâ, bu düşüncesini şöyle açıklar: “*Ölümden önce ölmek, azaptan kurtuluştur. Ey yiğit, ölümden önce ölüm emniyettir... (Mevlânâ, 1995: 4/183); “Peygamber, ‘Kim ölür, bedenini terk ederse, öldüğünden, göçtüğünden dolayı hasrete düşmez. Ancak taksiratından, fırsatı fevt ettiğinden hasrete düşer. Ölen, keşke maksadına bundan önce erişseydim diye diler. Kötüye, önce ölseydi kötülüğü daha az olurdu. İyiyse, iyilik yurduna daha önce gelirdi. Kötü, haberim yokmuş, ben anbean önümdeki perdeleri arttırıp duruyormuşum. Bundan önce buraya göçseydim bu perdem, daha az olurdu der’ buyurmuştur.*” (Mevlânâ, 1995: 5/53).

Mevlânâ'ya göre gerçek varlık görünür âlem değil, bütün güzellik ve manevî zevklerin kaynağı olan ahiret hayatıdır (Mevlânâ, 1995: 2/53; 4/256; 5/59; a. mlf., 1992: 4/316). Bu nedenle ölüm, hayatın son bulması değil ebedî hayata kavuşmanın bir başlangıcıdır; yok oluş değil, yeniden bir doğuştur. Mevlânâ; “*Bu hayattan kurtuldum mu ebediyete erişeceğim. Ey inanılacak, güvenilecek kişiler, beni öldürün. Öldürülmemde*

hayat içinde hayat var.” (Mevlânâ, 1995: 3/314) ifadeleriyle buna dikkat çekmektedir. Bu bağlamda ölümü dünyevî sıkıntı ve kederlerden kurtulup, huzur ve mutluluğaulaşma ve ruhun bedeninden kurtulup ebedî hayata ve Rabbine kavuşma anı olarak yorumlayan Mevlânâ, ölümün güzel karşılanması gerektiğini söylemektedir (Mevlânâ, 1995: 3/287). Yine Mevlânâ, ölümden korkulmaması gerektiğini, çünkü bu sayede insanın Rabbine kavuşacağını, bu sebeple ölüm karşısında kişinin mutlu ve neşeli olması, hatta onu arzu etmesi gerektiğini söyler (Mevlânâ, 1957: 1/309).

Mevlânâ'nın ölümle ilgili bu yaklaşımı inançlı insanlar için geçerlidir. İnanlar ölümü bu şekilde karşılamalı ve arzu etmelidirler. Çünkü ölüm sadece onlar için güzeldir. Nitekim Mevlânâ, ölümün Allah dostlarına hoş ve güzel; O'ndan gafil olan inançsızlara ise kötü ve ateş gibi yakıcı geleceğine şu beyitlerinde dikkat çeker: “*Tövbesiz ömür, baştanbaşa can çekişmedir. Hazır olan, kaçınılmayan ölüm, Tanrı'dan gafil olmaktadır. Hakla olunca ömür de, ölüm de... İkisi de hoştur. Fakat Tanrısız âb-ı hayat bile ateştir.*” (Mevlânâ, 1995: 5/65-66); “*Âşıklara ölüm yok ki yas gamma dalalım.*” (Mevlânâ, 1992: 4/22). Yine bu bağlamda ölümü aynaya benzeten Mevlânâ, ölümün acı ve çirkin ya da tatlı ve güzel oluşunun kişinin bu dünyadaki yaşantısına ve amellerine göre belirleneceğini söyler (Mevlânâ, 1957: 1/309). Buna göre kötü veya iyi olan ölümün kendisi değil kişinin yaptıkları amellerdir. Zira ölümün iyi ya da kötü olması amellerin iyi ya da kötü olmasına bağlıdır. Yine bu anlamda Mevlânâ, herkesin ölümünün, kendi rengine göre şekilleneceğini yani iyi ya da kötü olmasını kişinin kendi amellerinin belirleyeceğini, ameli güzel olanın ölümden korkmayıp onu güzel karşılayacağını, kötü olanın ise ölümü çirkin görüp ondan korkacağını şöyle dile getirir: “*Ölüm, kimin nazarında tehlikeyse 'tehlikeye atılmayın' emri de onadır. Fakat birisinin nazarında ölüm hakikat kapısının açılışından ibaret olursa ona 'haydin, çabuk olun' hitabı gelir. Ey ölümü görenler, uzaklaşın, Ey haşri, dirilmeyi görenler, çabuk olun! Ey lütf görenler ferahlanın, sevinin... Ey kahir görenler, bu bir beladır, gamlanın! Ölümü, bir Yûsuf gören, canını feda eder, kurt olarak görense yolunu sapıtır! Oğul, herkesin ölümü, kendi rengindedir. Düşmana düşmandır, dosta dost!*” (Mevlânâ, 1995: 3/280). Çünkü ona göre imtihan yurdu olan bu dünyada insanlar iyilik ya da kötülük adına her ne yapmışlar ise bunların karşılığını ölümden sonra göreceklerdir. Amelleri iyi olanlar mutlu ve huzurlu bir hayata kavuşurken, kötü olanlar hüsrana uğrayacaklardır (Mevlânâ, 1995: 5/87, 148- 150). Mevlânâ hesap gününün hak olduğunu ispat etmek için uykuyu ve uykudan sonra uyanmayı ölüme ve ölümden sonraki tekrar dirilmeye benzetir. Ona göre bizim uyumamız küçük ölüme, uyanmamız küçük haşre; ruhun bedeni terk etmesi büyük ölüme, mahşerde tekrar dirilmemiz de büyük haşre karşılık gelmektedir. Bu anlamda uyku, ölüm ile kıyamet günü arasında geçen zamanı temsil ederken, uykudan sonra uyanmak mahşerde toplanıp hesap vermek için tekrar dirilmeye karşılık gelmektedir (Mevlânâ, 1995: 4/245; a.mlf., 1995: 5/148). Mevlânâ, ölüm gerçeğine nasıl bakılması gerektiğine dair bu açıklamalarının yanı sıra bizlere ölüm anında nasıl davranmamız gerektiği hususunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu bağlamda kendisinin öleceği zamana atıfta bulunarak, akraba ve dostlarına ağlama, sızlanma ve üzülmeye gibi davranışlarda bulunmamaları gerektiğini, ölümünün bir ayrılık değil kavuşma, yok oluş değil yeniden doğuş olduğunu söyler (Mevlânâ, 1995: 1/313).

SONUÇ

Mevlânâ'nın yukarıda açıklamaya çalıştığımız ölüme yönelik bakış açısı günümüzde sıklıkla gerçekleşen salgın hastalıklar, deprem, kasırga ve sel felaketleri vb. musibetler ve bunlar neticesinde yaşanan ölüm korkusu, çaresizlik ve acizlik gibi insanları depresyona sokan duygulardan kurtulmada bizlere yol göstermenin yanı sıra olaylara suret gözüyle değil mana gözüyle bakmak gerektiği hususunda da yardımcı olacaktır.

Mevlânâ'ya göre bu tür zor zamanlarda insanların manevi olarak sarılmaları gereken en önemli unsurun başında sabır, tevekkül ve şükür gibi dinî değerler ile bu dünyanın fani ahiretin ise bakî olduğu inancı gelmektedir. Çünkü böylesi dinî değerlere ve inanca sahip olan insan, her şeyin sahibinin ve yaratıcısının Allah olduğunu, bu dünyanın faniliğini, ahiret yurdundan ebediliğini bilir; ölümden sonra yok olma korku ve endişesinden kurtulur. Ölümü yok olmak değil Allah'a ve ebedî yurda kavuşma vesilesi kabul eder. İşte böylesi bir inanç insana, kendini güvende hissetme duygusu verir, zorluklarla baş etmede güvenli bir sığınak ve dayanak noktası olur; manevî bakımdan bir rahatlama, huzura kavuşma; tüm dert, sıkıntı, keder, endişe, korku ve kederlerden kurtulma imkânı sunarak psikolojik destek sağlar. Bu açıdan insan şayet yaşamın

zorlukları ve musibetleri karşısında sabredip, üzerine düşen görevleri yerine getirdikten sonra Allah'a teslim olur, O'nun kaderine ve takdirine rıza gösterirse, bu sayede ruhi bunalım ve sıkıntılardan emin bir şahsiyete ve güçlü bir iradeye sahip olur. Bu suretle ebedî mutluluğa ve kurtuluşa erer.

KAYNAKÇA

1. Aydın, H. (2014). "Bir İslam Mütefekkeri Olarak Mevlana'nın Çevreye Bakışı", Türk Dünyası Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı. B. Sayılır (ed.), Eskişehir: EOÜ Yayınevi, ss. 483-499.
2. Frankl, E. V. (2018). İnsan Anlam Arayışı. Çev. Selçuk Budak. İstanbul: Okyanus Yayınları.
3. Fromm, E. (1994). Erdem ve Mutluluk. Çev. Ayda Yörük. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
4. Hökelekli, H. (1998). Din Psikolojisi. Ankara: TDV Yayınları.
5. Karataşa, K. & Baloğlu, M. (2019). "Tevekkülün Psikolojik Yansımaları", ÇÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 19/1: 110-118.
6. Kuşlu, A. (2006). Mevlana'nın Mesnevî'sinde İnsan-Âlem İlişkisi Çerçevesinde Dünya Hayatı. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: SÜSBE.
7. Mevlânâ, C. Rûmî. (1957). Dîvân-ı Kebîr. Haz. A. Gölpınarlı. İstanbul: Remzi Kitapevi.
8. Mevlânâ, C. Rûmî. (1965). Mektuplar. Çev. A. Gölpınarlı. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
9. Mevlânâ, C. Rûmî. (1992). Dîvân-ı Kebîr. Haz. A. Gölpınarlı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
10. Mevlânâ, C. Rûmî. (1994). Fîhi Mâ Fîh. Çev. A. A. Konuk. Haz. S. Eraydın, İstanbul: İz Yayınları.
11. Mevlânâ, C. Rûmî. (1995). Mesnevî. Çev. V. İzbudak, sad. A. Gölpınarlı, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
12. Pazarlı, O. (1982). Din Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitapevi.
13. Şentürk, H. & Yakut, S. (2014). "Hayatın Anlamı ve Din", SDÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2/33: 45-60.
14. Yazoğlu, R. & İmamoğlu, T. (2007). "Mevlânâ Düşüncesinde Bir Ölümsüzlük Tecrübesi Olarak İradî ve Doğal Ölüm", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 34: 133-139.